
ПРОГЛААС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”

кн. 1, 2015 (год. XXIV), ISSN 2367-8585

В ЕЗИКА Е ДУХОВНИЯТ ОБЛИК НА СВЕТА...

IN LANGUAGE IS THE SPIRITUAL IMAGE OF THE WORLD...

**Езикът – наука и практика. Юбилеен сборник по повод на
65-годишнината на проф. дфн Мария Грозева-Минкова.
София: Изд. на НБУ, 2014, 700 с.**

*„Не е достатъчно да се знае – трябва и да се прилага.
Не е достатъчно да се иска – трябва и да се направи.“*

Йохан Волфганг фон Гьоте

С мотото от канонизирания олимпиец на класическата немска култура съставителката на сборника Павлина Стефанова заявява и програмата на този том: той съблюдава съвременните епистеми в науката, но има подчертан приложен характер. Традиционните раздели на книгата не съдържат симетрично равен брой публикации: в „Езикознание“ те са 23, в „Теория и практика на превода“ са 8, дял „Литература“ се отсрамва само с 4 изследвания, а в методико-дидактическият дял „Обучение по съвременни езици“ са поместени 13 статии. Една от причините за тази несъразмерност е професионалният профил на юбилярката – проф. дфн Мария Грозева от Института за чуждестранни студенти и Нов български университет е една от общо десетината професори в българската германистика, а списъкът на публикациите ѝ в началото на тома показва именно езиковедска и транслатоложка специализация. Другата причина е по-скоро системна – в чуждоезиковата филология винаги имат превес лингвистично приложните разработки. Общо 51-те автори в сборника са преподаватели от различни български и чуждестранни университети,

което е индикация и за популярността на колегата Мария Грозева, и за представителния характер на книгата, обединила изследвания на слависти, англицисти и романисти от няколко европейски държави. Към качествата на тома се числят между впрочем и двата справочни апарата – „Анотации“ (21 стр.) и „Справка за авторите“ (7 стр.).

Всеки дял се въвежда от крилат цитат. Мотото на първия е на изтъкнатия германски романист и литературовед от началото на 20 в. Карл Фослер: „Едва в езика светът добива своя духовен облик.“ Така още в началото на книгата се намеква, че интрадисциплинарното деление на филологическата наука (по национални и предметни белези) е колкото удобно, толкова и условно. Публикациите в отделните дялове ще покажат, че в крайна сметка всичко е текстлингвистика, а добрият филолог е и многоезичен, и белетристично грамотен.

Спецификата на този мастит сборник определя и характера на настоящия коментар. Той ще има по-скоро обзорен, отколкото оценъчен характер, тъй като предвид ограничения обем не е възможно пълноценното – а това значи пространно аргументираното – критикуване и признание на научните постижения на авторите. Но с коментара си се надяваме да оповестим (което при недоразвитата ни система за разпространение на академична литература е наложително) и събудим интереса към тази публикация на издателството на Нов български университет.

Раздел „Езикознание“ обхваща статии предимно с контрастивен характер, но и такива, които разкриват определени езикови феномени с дидактическа значимост или представят връзката между лексикални универсалии и езиковата картина на света.

Чрез своя подробен и добре обоснован съпоставителен анализ *Мария Китова-Василева (НБУ)* цели да установи формално-функционалния инвентар на всички граматични форми и лексикално-синтактични структури, изразяващи темпорална следходност в някои съвременни книжовни езици – български, испански и португалски, както и да провери степента на типологическо сходство в това отношение. Като съществена отлика от двата романски езика авторката изтъква изчезването на инфинитива в българския език и употребата на бъдеще време като средство за израз на следходност

спрямо минал ориентационен момент. *Емилия Денчева (СУ)* се спира на причините за омонимия при двойки глаголи в съвременния немски език, изтъквайки приложимостта на резултатите от изследването в лексикографията. За да представи формите за несвидетелска информация в български и италиански език, *Нели Раданова (НБУ)* предлага модел, позоваващ се на Г. Герджиков (1984). Авторката илюстрира разглежданата категория с два кратки превода в края на статията.

На категориите, залегнали в езиковото действие преценяване, е посветена публикацията на *Марийка Димитрова (ВТУ)*. Въз основа на текстовия жанр потребителска рецензия авторката систематизира езиковите възможности за изразяване на преценка в български и немски език. С контрастивен характер е и разработката на *Рада Василева (ВТУ)*, в която се разглеждат морфосинтактичните особености на глаголно-именни съчетания (FVG) от типа *вземам решение, изпадам в ужас*, като се посочва и свойството на глаголите да конкретизират начина на прогичане на действието, изразено чрез сказуемото. *Милка Енчева (Марибор)* анализира семантичните мотивационни отношения на непосредствено съставящите на немските сложни съществителни и проекцията им върху формалните структури в немски и български език. Тук трябва да се отбележи значимостта на резултатите от изследването както за езиковата практика, така и за междуезиковите контакти.

От значение за обучението по немски език на едно по-напреднало ниво е разработката на *Павлина Златева (ТУ)*, която на базата на богат илюстративен материал представя съществителни имена с предлога *an* (Rektionssubstantive), обособени в различни семантични групи с оглед и на значението на съществителното име след предлога. На двойката испански предлози *por* и *para*, създаващи сериозни трудности на изучаващите испански език, се е спряла *Магдалена Караджункова (НБУ)*.

Като се опира на тезата за несвободните съчетания на Игор Мелчук, *Цветилена Кръстева (НБУ)* представя в табличен вид комбинаториката на лексемата *време* във френски и в български език, посочвайки и вида на фраземата. Изследването предполага един

по-задълбочен анализ, както отбелязва и самата авторка (стр. 173). **Рая Райчева (НБУ)** също изследва още недостатъчно проучени в контрастивен аспект конструкции – испанските с глагола *hacer(-se)* като подпомагащ глагол (*verbo soporte*) в комбинация със съществителни – с или без определителен член, с или без вмъкнати модификатори, както и структури с номинализирани прилагателни имена. Прилагайки реторическия анализ и психоаналитичния подход, **Гергана Пенчева-Апостолова (ЮЗУ)** разглежда комплекса от речеви поведенчески елементи, наречен „скриване зад говорещата маска“, базирани върху чувството за срам в условията на интеркултурност на социума. Чрез проведения контрастивен анализ на немски корелати в сложни изречения с подчинени подложни и допълнителни изречения и елементи с идентична функция в българския език **Емилия Башева (СУ)** обосновава както типологичната разлика между двата езика в централните, граматично обусловени модели, така и типологичната близост в комуникативно маркираните конструкции.

Манфред Юселер (Магдебург) коментира някои проблеми и методи на дискурсивния анализ, както и връзката му с анализа на диспозитива, позовавайки се на Мишел Фуко (1978) и Зигфрид Йегер (2006). На предимствата на критическия анализ на дискурса като един от методите за изследване на медийни текстове особено внимание обръща **Десислава Зарева (НБУ)**. Тя предлага и своя рамка за анализ на хороскопи от български и британски женски списания, която следва да се разработи и илюстрира в отделна статия с оглед на приложението ѝ във филологическото обучение.

Публикацията на **Руска Симеонова (СУ)** разисква проблеми, свързани със структурата и съдържанието на омографите в немския език в съпоставка с българския. Авторката е включила и спецификата на заемките и чуждите думи по отношение на тяхното произношение и акцентирание в езика приемник, което прави темата особено актуална. Интерес буди и разработката на **Юлияна Стоянова (СУ)**, която обстойно представя ролята на деминутивите в общуването между възрастни и деца при овладяването на фонологичната, словообразователната и морфологичната структура на българския език в ранните стадии от детското езиково развитие. **Мони Ешуа Алмалех**

(НБУ) анализира чрез множество примери въздействието на червените кодове в библията, разгърнати в ивритската езикова картина на света чрез основни термини за цвят и чрез названия на прототипите – *кръв* и *огън*. Те осигуряват преводимост на ивритските послания, още повече, че значенията им се базират на универсални семантизации на червения цвят.

Въпросът за мястото на двете турски заемки *късмет* и *гайле* в българската езикова картина на света и влиянието им върху формирането на представа за ролята на съдбоносното в живота на българите е развит много убедително от **Максим Стаменов (БАН)**. **Корина Лешбер (Берлин)** проследява старинни езикови връзки между немските думи от етимологичното гнездо на немското *Mure* и сродните им в романските езици. **Силвия Василева (УНСС)** сравнява средствата за тематично разгръщане на икономическа новина на български и немски език от текстолингвистична гледна точка. Приложените таблици онагледяват добре изграждането на логико-семантичната структура на текстовете, която е строго подчинена на информативната им функция.

Една доста интересна тема – за езиковото многообразие в Зибенбюрген (Трансилвания) – засяга **Йоана-Нарциса Крецу (Сибиу)**, като разглежда предпоставките за различни видове интерференция като аспект на контактната лингвистика, напр. промяната на немски език по модела на румънски. **Вилфрид Кюришнер (Фехта)** предлага едно по-различно тълкуване на понятието евролингвистика, като го отнася към еврото като единна парична единица на Европейския съюз и отразените в емисиите му езикови специфики на отделните държави членки. Разделът „Езикознание“ завършва със статията на немския учен **Хайнрих Вебер (Тюбинген)**, който със щекотливото наименование на един шоколадов сладкиш с латентни расистки моменти – *Tübinger Mohrenköpfle* (букв. „негърски глави от Тюбинген“) поставя въпроса дали съществуват езикови картини на света и до какви ментефакти водят те.

В раздела „Теория и практика на превода“ въвежда изтъкнатият българист **Хилмар Валтер (Лайпциг)**, като проследява една често дискутирана и трайно актуална тема – за степента на неопределеност

в семантиката на англицизмите в съвременния немски и български езици. **Венета Сиракова (НБУ)** коментира чилийската поетеса Габриела Мистрал от социолингвистична гледна точка, но смущава читателя с логически уязвимата класификация на преводаческите похвати. Висока информативна стойност има професионално структурираният обзор на **Анелия Ламбова** и **Станимир Мичев (НБУ)** „За дублажа и субтитрирането в българския телевизионен филмов ефир“. **Янко Димитров (НБУ)** проследява чрез множество конкретни примери високомерната резистентност на византийската култура спрямо преводна литература от чуждестранни автори, поради което позитивният тон на заключението му изглежда не съвсем обоснован. Ролята на контекста за адекватния превод и критериите за класификацията на преводните трансформации са богато илюстрирани в „Българските наречия за начин и техният италиански превод в *Бай Ганьо* на А. Константинов“ от **Десислава Давидова (НБУ)**.

Важни институционални аспекти на преводаческата дейност представляват административната инфраструктура и законовата уредба на професията *заклет преводач* (разкрити въз основа на юридическия дискурс в Словакия от **Олга Вреде** от Нитра) и транслатологията като университетска програма предвид професионалната приложимост на абсолвентите ѝ (тази статия на **Власта Кучиш** би спечелила от едно по-конкретно представяне на опита в нейния университет в Марибор). Единствено **Христо Станчев (СУ)** разглежда фикционален текст – и макар че само едно произведение от само един автор, и то в един превод са твърде малък корпус за заключителните му обобщения, прочитът на *Антихрист* от Емилиян Станев и на немския превод от Хартмут Хербот интригува с подбора на забележителни примери.

Всяка от статиите в раздел „Литературознание“ се отличава с интереса си към съвременно осмислените измерения на другостта. **Петра Жазгар-Шоштарич** и **Мануела Свобода (Риека)** разкриват уязвимостта на културоведските категории чрез лишените от розовата омара на екзотичното пътеписи от Кристиан Крахт. **Майа Разбойникова-Фратева (СУ)** проследява диалектиката на емоциите в концепцията за мъжкост през XIX век чрез романите на Теодор Фонтане. Прочитът на *Антоанета Димитрова (ЮЗУ)* на истори-

ческите романи от швейцарката Евелин Хаслер ни запознава с невероятните женски съдби на „последната вещица Ана Гьолдин“, на писателките от мюнхенската бохема на бел епок Регина Улман и Алине Розенбаум, на една швейцарска емигрантка сред кафените плантации в Сао Паоло. А чрез *Новелино*-то на Мазучо Салернитано от XVI век **Петя Петкова-Сталева (НБУ)** показва, че епигонството може да доведе и до положителен резултат – в случая, до продуктивна компилация на повествователни практики от две противоположни традиции.

Три солидни, концептуални статии са поместени в началото на методико-дидактичния раздел. Като отчита новото за Германия *дуално образование* (у нас то беше обичайно за паралелното професионално обучение в техникума и в партниращото предприятие), **Роземари Булман (Гьоте институт)** предлага една разгърната, богато илюстрирана и подробно коментирана програма за интеркултурно ориентирано обучение по специализиран чужд език. **Елисавета Бояджиева (ЮЗУ)** анализира задълбочено трансрегионалните и локалните предпоставки за трансформацията на чуждоезиковите филологии от елитарна в егалитарна квалификация и произтичащата от това преориентация от фундаментално към прагматично-приложно образование. **Павлина Стефанова (НБУ)** обяснява необичайно честата смяна на дидактични концепции и учебни системи и помагала със смяната на епистемите в трансдисциплинарен и макрокултурен план.

От методическа гледна точка особено убедителна е разработката на **Елена Савова (НБУ)** за работа с фикционален текст в чуждоезиковото обучение, напр. с откъс от *Берлин Александерплац* от Алфред Дюоблин. **Светлана Димитрова-Гюзелева (НБУ)** апелира към по-широко прилагане на симулациите в преподаването на способности и техники за научна работа на студенти – т.е., на собствено малко проучване вместо критика на чужди разработки. **Радка Иванова (СУ)** се съсредоточава върху проблемите при изграждането на четивна грамотност в чуждоезиковото обучение. **Янка Коева (ВТУ)** докладва за свое емпирично изследване сред преподаватели по чужд език с оглед на налагащото се напоследък многоезичие в европейската култура. Не се отличават с иновативност, но все пак

добре обобщават принципни дидактически постановки от последните десетилетия *Милка Хаджикотева* от *НБУ* (относно методи за въвеждане на лексика) и *Мария Нейкова* от *НБУ* (за проекта в електронното обучение по чужд език).

Дидактическите акценти в този сборник са поставени върху ролята на фразеологизмите в обучението по новогръцки (*Калин Василев, НБУ*) и върху сериозното и подробно анализиране на модалните частици за място в немския език с оглед на преподаването им на български студенти (*Станислава Илиева от ПУ*).

Но двете приложни разработки, с които завършва сборникът, будят известно недоумение. *Нора Кръстева* и *Росица Василева-Сърчелиева (НБУ)* ратуват за методиката „учене по станции“ (защо не по „спирки“, както в българския се обозначава тази семантика, не става ясно) – но нито подходът сам по себе си е новаторски, нито предложените пространно разработени етапи са съобразени с определена (възрастово, социално, културно-регионално) целева група, поради което и многобройните елементи респ. задания не са добре обвързани помежду си по отношение на езиковата компетентност и фоновите знания. *Велка Харизанова (НБУ)* предлага добре развити работни листи към учебника „Aspekte 2“, но заложените в тях социални клишета и стереотипи (напр. за „мъжа“ и „жената“) са вече доста анахронични и би следвало да се дообмислят.

Съставителите на сборника са подхождали спокойно и трезво към тематичното разнообразие и количествената несъразмерност на публикациите в отделните раздели. Те основателно са се водили от реалностите, без амбицията да обслужват формалните аспекти на филологическите класификации. Добрите примери в тези раздели показват, че филологическата ерудиция е неотменимо условие за всяка приложна дейност, че няма превод или преподаване, заключени между въпросите на методологията, но непознаващи третираната материя в ширина и дълбочина. Защото тази материя – езикът – е духовният облик на света...

Николина Бурнева, Милена Иванова